

Riigikohtu 90. aastapäeva kõne Tartu Ülikooli aulas

14. jaanuar 2010

Märt Rask

Riigikohtu esimees

Austatud Eesti Vabariigi president,
Riigikogu esimees, peaminister, Tartu Ülikooli rektor,
lugupeetud ministrid, Riigikogu liikmed, põhiseaduslike
institutsioonide juhid, Teie Ekstsellents härra Uspenski,
kallid külalised, head kolleegid.

Tartu Ülikooli aula on väga paljudele meie hulgast püha paik, sest selles saalis on enamik Eesti juriste ja ka praegusi kohtunikke kätte saanud kõrgharidusdiplomi. Väarikamat paika Riigikohtu 90. aastapäeva tähistamiseks ei ole olemas.

Tänasele aktusele lisab erilist pidulikkust see, et oma kohalolekuga austavad Riigikohtu ja kogu kohtusüsteemi juubelit Vabariigi President, Riigikogu esimees, kogu valitsuskabinet eesotsas peaministriga, parlamendiliikmed, põhiseaduslike institutsioonide juhid ehk kohal on kõik, kellest olulisel määral sõltub Eesti riigi ja ühiskonna käekäik. Selliseid sündmusi, kuhu kõik kõrgemad riigiteenijad korraga kohale tulevad, ei ole Eestis palju. Kui lubate, siis teen sellest järelduse, et kohtu kutset riigi kõrgem juhtkond ei ignoreeri. Täna seaduskuulekuse eest ehk pidulikumat öeldes on see meile kõrgeks tunnustuseks ja auks.

Juubeliaktusele lisavad väarikust meie väliskülalised Soomest, Rootsist, Taanist, Norrast, Lätist, Leedust, Venemaalt ja Luksemburgist. Samuti meie endised kolleegid Euroopa Inimõiguste Kohtust, Euroopa Kohtust ja Euroopa Üldkohtust.

Kallid külalised! Aitäh, et tulla saite.

Soovides lisada juubeliüritusele ajaloolist mõõdet, tuleb põgusalt meenutada neid sündmusi, mis leidsid aset ligi 92 aastat tagasi, millest sai alguse ka omariikliku kohtusüsteemi rajamine. Eesti Maapäeva „Manifestis kõigile Eestimaa rahvastele“ märgiti 24. veebruaril 1918, et kõik Eesti Vabariigi kodanikud, usu, rahvuse ja poliitilise ilmavaate peale vaatamata, leiavad ühtlast kaitset vabariigi seaduste ja

kohtute ees. Manifest rõhutas seaduste ja kohtu kaitsvat rolli, millel on tänapäevaseks selge õigusriiklik mõõde.

Iseseisva riigi kohtusüsteemi tegelik loomine algas 1918. a sügisel „Ajutiste kohtute sisseseadmise“ määruse alusel. Määrus lähtus olulisel määral Vene impeeriumi 1864. a kohtute seadusest ning taastas mõningate muudatustega enne 1917. aastat eksisteerinud kohtukorralduse. Kõrvuti kohtukorralduslike regulatsioonidega leiame sellest määrusest väga selge juhise kõigi seniste seisuslike kohtute kaotamise kohta ja ülitähtsa otsuse, mille kohaselt kohtukeeleks sai lõplikult eesti keel.

Alles poolteist kuud tagasi, 1. detsembril tähistasime siinsamas aulas emakeelse ülikooli 90. juubelit. Koos emakeelse ülikooli ja eestikeelse kohtusüsteemiga pandi alus ka eesti õiguskeele, õigusterminoloogia ja mõisteaparaadi tekkele, Eesti õigusteaduse ja õigusmõtte tekkele.

Kõigi ajalooühtluste kiuste on eesti keeles katkematult õigust mõistetud 90 aastat järjest. Kahjuks ei saa seda järjepidevust üle kanda kohtusüsteemile. Omariiklik õigusemõistmise traditsioon on oluliselt lühem ja katkendlikum.

Riigikohus pidas oma esimese avaliku istungi Tartu raekojas 14. jaanuaril 1920, mida saame pidada omariikliku kolmeastmelise kohtusüsteemi sünnipäevaks.

Daamid ja härrad!

Teise maailmasõja eelse Eesti üldised arengud ei jätnud puutumata ka kohtusüsteemi. Riigivanema dekreedil alusel viidi Riigikohus Tartust Tallinna. Riigikohtu esimees Kaarel Parts pidas 12. veebruaril 1935. a Riigikohtu Tartust lahkumisele pühendatud koosviibimisel kõne, milles tõi: „*Iseäranis on Riigikohtu tegevus võinud takistamatult areneda just nende eriliste eelduste tõttu, mida pakub Tartu oma ümbrusega. Riigikohtunikud on siin võinud töötada ligidases ühenduses ja kokkupuutumises kõigepealt ülikooliga ja selle teadusliku ning akadeemilise õhkkonnaga.*“ Mõõdukas viis aastat, kui Riigikohtu esimees andis 5. augustil 1940. a oma ametist lahkumise päevakäsu nr 251, milles ta tänas kõiki kohtutöötajaid ausa teenistuse eest ja muu hulgas mainis järgmist: „*Töö on Nõukogude vabariikide Liidus, kuhu meie oleme astunud, suurimas aus ja lugupidamises. Töökal eesti rahval ei saa siin puuduma väärkas koht. Selle võitmiseks aidaku ka kohtutegelased kaasa.*“

Soovimata arvustada Kaarel Partsi tegevust ja otsuseid neil keerulistel aegadel, tuleb märkida, et temast kui esimesest ja maailmasõdadevahelise Eesti ainukesest Riigikohtu esimehest on kujunemas sümbol visadusele ja kohtusüsteemi stabiilsusele.

Esitatud tsitaatidest saame aimu kohtusüsteemis valitsenud meeleoludest ja mõttelaadist. Saame ka ettekujutuse sellest, kuivõrd ja kas üldse väärtustati toonases ühiskonnas võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet. Kas kohus oli ka tegelikult iseseisev ja sõltumatu, kelle poole kõik Eestimaa rahvad võisid oma õiguste kaitseks pöörduda, või eksisteeris sõltumatus üksnes põhiseadusliku deklaratsioonina ja seda ei suudetud kaitsta.

President Lennart Meri märkis 22. juunil 1994. a Riigikohtu hoone avamisel peetud kõnes: „*Võimude lahusus ja tasakaalustatus on inimkonna säravamaid üldistusi,*“ ja jätkas, „*riik jääb verevaseks ja nõrgaks, põhiseadus väetiks, kui põhiseaduslikud institutsioonid kahmavad endale ja koondavad endasse teiste põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid. Ühe võimu suurenemine võib järelikult toimuda üksnes teise võimu nõrgendamise ja nõrgenemise arvel. Riik on summa, riik on tervik. Riigi tugevuse määrab aga tema kõige nõrgem lüli. Ühel või teisel viisi peaks sellele hoiatavalt viitama meie mõru riigiõiguslik kogemus aastaist 1939–1940.*“

Head aktusest osavõtjad.

Võimude lahusus ja tasakaalustatus ei ole igapäevases riigielus mitte abstraktne printsiip, vaid üsna praktiline tegevusjuhised, kuidas demokraatlikult ühiselu korraldada. Kohtuvõim puutub seadusandliku ja täitevvõimuga kõige tihedamalt kokku põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses. Eesti põhiseaduslikkuse järelevalve juured ulatuvad sõjaeelse Riigikohtu tegevusse.

Riigikohtu administratiivkolleegiumil oli aastatel 1919–1940 oluline roll jälgida seda, et riigivõimu teostataks üksnes põhiseaduse ja põhiseaduse alusel antud seaduste alusel. Tolleaegses õiguskirjanduses ilmunud kriitika kohaselt leiti, et 1920. a põhiseaduses on lünk, sest sõltumatu põhiseaduse valvekoer peaks olema määratud põhiseadusega ja selleks peaks olema Riigikohus. See kriitika realiseerus alles 1992. a põhiseaduses, kus esimest korda fikseeriti, et Riigikohus on ühtlasi põhiseaduslikkuse järelevalve kohus.

Sellisenä ta siis sündis – unikaalse eesti nähtusena, kuhu on integreeritud nii kõrgem üldkohus kui ka kõrgem halduskohus ja konstitutsioonikohus. Selline konstitutsioonikohtu mudel on väikeriigi jaoks vaieldamatult ökonoomsem kui kohtusüsteemist eraldiseisev konstitutsioonikohus, nagu see on tuntud paljudes Euroopa riikides. Paljude positiivsete tunnuste kõrval, milleks kindlasti on erinevate kolleegiumide ja Riigikohtu üldkogu koostöös sündivad seadusetõlgendused, mis loovad suuremat õigusselgust, ei saa märkimata jätta ka kriitikat, mida selline kohtumudel on pälvinud. Nii on endine Riigikohtu esimees Rait Maruste väljendanud seisukohta, *et inimõiguste ja põhivabaduste kaitse on tõhusalt tagatud ainult individuaalse konstitutsioonilise kaebuse ja eraldiseisva konstitutsioonikohtu olemasolu korral*. Kuna Riigikohus on konstitutsioonikohtuna tegutsenud napilt 17 aastat, siis tuleb tõdeda, et vaidlus on alles noor. Riigikohtu praegusel mudelil on arenguvõimalusi, kuidas tõhusamalt kaitsta inimõigusi ja põhivabadusi ja olla põhiseaduse efektiivseks valvekoeraks. Rait Maruste kriitikast loen välja soovi tugevdada õigusriiklust ja leida Eestile omane parim põhiõiguste kaitse mehhanism. Imselt oleme jõudnud riigikorralduses ajajärku, kus puudub otsene vajadus kopeerida vanade demokraatlike riikide õigussüsteeme ja riigiorganite ülesehitust. Me ei püüdle Euroopasse, vaid oleme Euroopas. Rahvahääletusel 14. septembril 2003. a vastu võetud põhiseaduse täiendamise seadus, millega otsustati ühemõtteliselt liituda Euroopa Liidu õigussüsteemiga, ei jäta teisitimõtlemiseks palju ruumi. Mõnevõrra keerukam on küsimus Eesti suveräänsusest Euroopa Liidus, mis kohtu poolt vaadatuna taandub küsimusele Euroopa Liidu õiguse ja Eesti põhiseaduse vahekorra. Meie põhiseaduslik õigussüsteem kujunes põhiseaduse täiendamise tulemusel üsna mitmekihiliseks ja keerukaks, sest põhiseaduse loomise aegadel oli ülimalt eesmärgiks iseseisva riigi taastamine, kus suveräänsuse osalisest loovutamise avalikult ei räägitud. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium andis 11. mail 2006. a arvamuse, millega anti tõlgendus sellele, kuidas hakkab Eesti Pank eurosoonis pärast Eesti raha emissiooni ainuõiguse kaotamist täitma oma keskpanga rolli.

Endine Riigikohtu esimees Uno Lõhmus on endistele kolleegidele ette heitnud seda, *et nimetatud arvamuses tunnistas Riigikohus elegantse kergusega Euroopa Liidu õiguse tingimusteta ülimuslikkust. Küsimus ei olevat mitte niivõrd sisus, kui vormis, s.t. mitte selles, kas me tunnistame Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkust, vaid selles,*

kuidas me seda teeme. Kas teeme seda põhiseaduse selgust ja autoriteeti kahjustades või seda kohalikule olukorrale kohandades. Riigikohus ei loonud oma arvamuses mingit uut põhiseaduse tõlgendust, vaid respektieris pragmaatiliselt seda, mida oli rahvas põhiseaduse täiendamise seaduse vastuvõtmisel öelnud. Riigikohus tunnistas avalikult seda, millest kõik niigi aru saavad – Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkust ka meie põhiseaduse üle. Leian, et Uno Lõhmuse kriitikas peitub küll üsna varjatult, kuid siiski, Eesti oma identiteedi otsing Euroopa Liidu õiguse ja Eesti põhiseaduse vahekordade selgeksrääkimisel.

Suur tänu teile, Rait ja Uno, asjatundliku ja edasiviiva kriitika eest. Tänu ka selle eest, et te ei ole kaotanud sidet Eesti õigusemõistmisega. Teie sõnal endiste Riigikohtu esimeestena ja tunnustatud juristidena on kaalu.

Tunnustus- ja tänusõnad kuuluvad ka Euroopa Üldkohtu kohtunikule Küllike Jürimäele, kes on suutnud iganädalaste raadiosaadete kaudu anda Eesti kuulajale ülevaadet sellest, mida ja kuidas Euroopa kohtus otsustatakse. Need saated on olnud sisukad ja mõtteselged, kus kõik keerukad õigusküsimused lihtsas, kuid samas väga täpses keeles kuulajateni tuuakse. Aitäh!

Daamid ja härrad.

Nii põhiseadus kui ka selle alusel loodud õiguskord on esimesele ajaproovile, kus oleme kogunud võimukriise, joovastavat majandustõusu ja masendavat langust, lokkavat kuritegevust ja riigi enesekehtestust, vastu pidanud. Nüüdisaegsel Eestil puudub põhiseaduskriisi kogemus, sest vaatamata kriitikale on meie põhiseadus oma põhiolemuselt otsekohaldatav modernne õigusakt, mitte deklaratsioonide kogum, ja samas piisavalt universaalne ning paindlik.

Iseseisvuse taastanud Eesti põhiseadus sündis rahva suurima valgustatuse ajal. Põhiseadust kirjutati eelnenud ajaloolisi ja poliitilisi ohte silmas pidades, püüdes vältida varem tehtud vigade kordumist. Ilmselt varasem demokraatliku riigikorralduse nappus tingis selle, et põhiseadusesse on sisse kirjutatud mitmeid kaitsemehhanisme, mis aitaks riiki nõrga demokraatliku kultuuri taasilmnemisel tasakaalustada ja õigel kursil hoida. Sellega on kaasnenud põhiseaduse avatus rahvusvahelisele õigusele. Vältides suletust ja endassetõmbumist, oleme jõudnud mõne autori arvates teise äärmusesse. Õiguskirjanduses on hakatud rääkima sellest, et Eesti Vabariigi Riigikohtul on aeg hakata tõsisemalt mõtlema Eesti

põhiseadusliku identiteedi peale. Mõtlemata just meie eriomase demokraatiaarusaama kujundamisele ja hoidmisele oma põhiõiguste järelevalve praktikas. Ilmselt on selline õigusteoreetiline seisukohavõtt märk sellest, et rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigused ja õigusriikluse standardid on Eesti õiguskorras sedavõrd juurdunud, et neile saab hakata rajama Eestile eriomast identiteeti põhiõiguste kaitseks. See on suundanäitav seisukohavõtt.

Pikalt võib mõtteid vahetada selle üle, kas õigusriikluse põhimõtted on muutunud Eesti õiguskultuuri lahutamatuks osaks või võitlus nende põhiprintsiipide kehtestamisel ja selgitamisel kestab igavesti. Teisisõnu on küsimus selles, kas Eesti on õigusriik. Arvan, et Riigikohus on suutnud oma praktikas järjekindlalt lähtuda võimude lahususe, kohtuvõimu sõltumatuse, halduse seaduslikkuse ning proportsionaalsuse põhimõtetest, kuid õigusriikluse kindlustamiseks ei piisa üksnes Riigikohtu tegevusest. Õigusriiklus on paljuski ühiskondlike hoiakute ja õiguskultuuri küsimus. Hoiakute muutmine võib võtta aega aastaid, põlvkondi. Õigusriiklust peavad hoidma ja arendama kõik võimuharud iseseisvalt ja omavahelises koostöös, hoidudes üksteise otsustusruumi tungimisest. Me anname endale aru, et Riigikohus ei juhi riiki. Küll aga peame oma kohuseks kontrollida seda, et riiki juhitaks kooskõlas põhiseaduse ja seadustega. Riigikohus on põhiseaduse valvekoerana püüdnud Eestit hoida oma parima äranägemise järgi, et õigusriiklust tugevdada.

Eestile on kombeks, et kohtunikud ei osale päeva- ega parteipoliitilises avalikus diskussioonis, ei anna hinnanguid selle kohta, mis toimub parlamendis või valitsuses. Tõsi. Kuid sellest on ka värskeid erandeid. Valitsuse ja seadusandja poliitiline otsustusprotsess on üldjuhul suunatud tulevikku, tuginedes prognoosidele ja veendumusele. Iga poliitiline otsus sisaldab endas paraja koguse usku helgesse tulevikku ja maailmavaatelisi emotsioone. Õiguslikult hinnatakse kohtus juba toimunud sündmusi faktide ja õiguslike argumentide alusel. Õigusliku ja poliitilise otsustusprotsessi mõttemudelid on üsna erinevad, kuid nende mõlema järgi tehtud otsused peavad mahtuma põhiseaduse raamidesse. Kumbagi mõttemudelit ei saa pidada õigeks ega valeks, kui neid kasutatakse õigel ajal õiges kohas. Nii nagu kohus ei anna õiguslikku hinnangut poliitilistele otsustele, peaksid ka poliitikud hoiduma kohtuotsustele hinnangu andmisest. Vaieldamatult ei ole ükski kohtuotsus

väljaspool kriitikat, kuid kohtuotsusega vaieldakse õiguslikest, mitte poliitilistest argumentidest lähtudes. Ka selles väljendub võimude lahususe praktiline tähendus. Tõsi. Meil ei ole fakte selle kohta, et täitevvõim oleks püüdnud ebaseaduslikult mõjutada kohtuasjade lahendamist, kuid müüdid elavad ühiskonnas edasi. Neid müüte toidab praeguse Eesti valdavalt raha- ja täitevvõimukeskne ühiskondlik mõttelaad, mis käsitleb eksitavalt ja lihtsustatult parlamenti valitsuse käepikendusena ja kohtuid justiitsministeeriumi allasutustena.

Mulle näib, et Eestis ei ole takistatud õiglase ja põhjendatud kohtulahendi tegemine ka küllaltki intensiivse avaliku surve tingimustes. Kohtuotsuse tegemine, mis läheb vastuollu varem kujundatud avaliku arvamusega, nõuab kohtunikult suurt vastutustunnet ja otsustusjulgust jääda kindlaks oma õiguslikele tõekspidamistele. Kahjuks meil veel iga kord ei mõisteta, et õigusemõistmine ei ole hasartmäng, kus panuseid suurendades oleks võimalik prognoosida meelepärast kohtulahendit.

Kohtusüsteemi tegevust ei saa käsitleda lahus õigussüsteemist. Eesti parlament on väga lühikese ajaga suutnud luua omariikliku kirjutatud õiguskorra. Kahjuks ei saa seadusandja tegevust hinnata üksnes vastuvõetud seaduste aukartust äratava arvu järgi. Seadusandja töö kvaliteeti iseloomustavad õiguskorra süsteemsus, regulatsioonide õigusselgus ja põhiseaduspärasus. Õiguskorra stabiilsus ja õigusloome konservatiivsus on kohtu poolt vaadatuna suured väärtused. Neid väärtusi ei kaalu üles kiire, päevapoliitilistele eesmärkidele allutatud seaduste muutmine, kuigi esmapilgul, õhtuste uudiste aspektist vaadatuna, võib otsustajatele seaduse kiirmuutmine näida möödapääsmatuna. Seadus pidavat siis hästi toimima, kui vanaisa saab lapselapsele öelda, et nii, nagu seaduses kirjas on, on ikka olnud. Üle põlvkondade ulatuvat omariiklikku seaduskuulekuse kogemust meil ei ole ja me peame arvestama, et kiire õiguskorra muutmine raiskab ühiskondlikku ressursi alates muudetud seaduste tundmaõppimisest kuni nende seaduste täitmise tagamiseni riigi sunni ja autoriteedi toel.

Head kuulajad.

Püüdsin rääkida südamel olevatest üldistest asjadest, kuid ma ei saa vaikides mööda minna Eesti kohtusüsteemi arengu konkreetsematest probleemidest ja röömudest.

Tuleb tunnistada, et vaidlus Eesti kohtusüsteemi haldusmudeli ja sellega kaasnevate probleemide üle on kestnud juristide hulgas sama kaua, kui on eksisteerinud iseseisev Eesti.

Iseseisvuse taastanud Eesti alustas lagunened kohtumajade ja olematu infotehnoloogiaga. Kohtunike palgad ja sotsiaaltagatised olid pehmelt öeldes tagasihoidlikud. Juubeli puhul tuleb märgata, et suhteliselt lühikese ajaga on saavutatud edu kohtumajade korrastamisel ja töötingimuste parandamisel. Mitte ühelgi varasemal perioodil ei ole Eestis tehtud kohtute töötingimuste parandamiseks nii suuri kulutusi kui viimase 17 aasta jooksul. Kohtumaja esinduslikkus sillutab teed õigusemõistmise autoriteedi kasvule, kuid maja ei mõista õigust. Õigusemõistmise vaimse sisu loovad eelkõige kohtunikud. 2002. a kohtute seadusega loodi kohtunikele vääriline palk ja tugevad sotsiaaltagatised. Mõjud ei jäänud tulemata. On toimunud konkursse, kus kohtunikuks kandideerib kümme kvalifitseeritud juristi ühele vabale kohale. Riigikohus on saanud viimastel aastatel kohtunikuks valida parimate hulgast parimaid. Kohtunikuameti prestiiž on kõrge ja seda tuleb hoida, sest kohtunike personalivalikus tehtud viga kestab eluaegse ameti puhul vähemalt 30 aastat. Kui kohtunikuamet ei ole väärikas, siis ei saa loota ka väärikat õigusemõistmist.

Kohtunikkond ei eksisteeri väljaspool riiklust ja saab aru sellest, et riigieelarve- ja palgakärped ei saa jätta neid puutumata, kui jutt käib solidaarsest kokkuhoiust. Kohtu arvel kokkuhoiuga ei saa aga hasarti minna. Soov vähendada järsult kohtunikukohtade arvu tingimustes, kus kohtuasjade hulk kasvab, võib kergesti hävitada väärtused, mille taastamisele kulub aastakümneid, sest usk sõltumatusse õigusemõistmisesse on habras asi. Kui kohtusaalis õigust mõistliku ajaga ei mõisteta, ei jää õigus mõistmata, vaid see toimub omakohtuna tänaval. Ka selline periood on meil lähiajaloo läbi elatud ja see ei vääri kordamist.

Esmapilgul võib tunduda, et õiguskaitse on sügavalt siseriiklik küsimus, millele annab hinnangu üksnes Eesti kodanik, kui soovite – valija. Siiski on õiguskaitse just see valdkond, kus meie enda võetud rahvusvahelised kohustused seavad meile ranged ja täpsed nõuded selle kohta, mida riik peab suutma kodanikele pakkuda. Need nõuded kehtivad kõigis oludes – majanduslikest, poliitilistest oludest sõltumata.

Eesti kohtusüsteem osaleb kuues rahvusvahelises koostöövõrgustikus. Kohtunikel on võimalus ennast täiendada teistes riikides, vahetada kogemusi, võrrelda kohtu- ja õigussüsteeme. Tihti kipume ennast võrdlema oma lähinaabritega. Ilmselt kliima sarnasuse tõttu, sest arvestades ajaloolisi erinevusi ja demokraatliku õigusriigi

kogemust ei ole meie lähinaabri Soome kogemus meile üks-üheselt ülekantav. Ka riikide majanduslik jõukus on erinev. Küll aga väärivad nende kahe kohtusüsteemi arengud analüüsimist ja kõrvutamist.

Mul oli läinud sügisel meeldiv võimalus võtta osa Soome kõrgema õigusemõistmise 200. aastapäeva üritustest ja kuulata meie külaliste hulgas viibiva Soome Ülemkohtu esimehe proua Pauliine Koskelo kargelt põhjamaist pidukõnet. Mulle tundus kohati, et pr Koskelo rääkis hoopis Eesti kohtusüsteemi arengupeetustest. Nii sarnased olid tõstatatud probleemid kohtute eelarve, kohtunike koolituse, kohtunike töövahendite ja kohtute haldamise valdkonnas. Proua esimees märkis muu hulgas: *„Kohtuorganite keskse haldusameti loomisel on Soome jäänud teistest maha oma süsteemiga, kus juhtimine toimub ministeeriumi kaudu ja mille põhimõttelised ja praktilised probleemid saavad üha ilmsemaks. Taanis näib olevat õnnestunud luua keskne haldusamet, kus kohtuorganite struktuuriline sõltumatus on tagatud näiteks sellega, et eelarve koostamine ja ressursside jaotamine on lahutatud poliitilistest huvidest.“*

Tuleb küsida, kuhu meie oleme oma kohtusüsteemi arendamisel jõudnud. Kas meid kummitab samuti oht muutuda riigiks, kus õiguskaitse asemel pakutakse hüvitisi selle puudumise eest, nagu pr Koskelo Soome ohuhinnanguna välja ütles.

Riigikogu menetluses on uue kohtute seaduse eelnõu, mis sündis kohtunikkonna laialdasel kaasamõttlemisel. Aitäh teile, head kolleegid, selle panuse eest, mida te andsite eelnõu paremaks läbitöötamiseks. Uus kohtute seadus peaks lahendama Eesti kohtukorralduses tekkinud probleemid ja looma võimalused võimude lahususe printsiibi tegelikuks realiseerimiseks. Uno Lõhmus on väljendanud Riigikohtu esimehena veendumust, et *iseseisev kohtusüsteem ei vaja poliitilist järelevalvajat justiitsministri näol*. Eelnõu lähtub sellest põhimõttest, kuid vara on veel öelda, kuidas kulgeb menetlus parlamendis ja millisele lõpptulemusele jõutakse. Loodan, et Riigikogu suudab kohtute seadust parteideüleselt menetleda, sest sõltumatut õigusemõistmist on vaja nii võimulolijatele kui ka opositsioonile. Ei saa märkimata jätta, et kohtunikkonna hulgas on nii eelnõu pooldajaid kui ka tuliseid vastaseid. Tõde on ka see, et eelnõu ei ole koostatud kohtunike meeleheaks, vaid selleks, et Eesti kohtusüsteem saaks areneda ja kodanikele efektiivsemalt õiguskaitset pakkuda. Juristid, eelkõige kohtunikud, on alalhoidlik ja konservatiivne rahvas. Need on head omadused püsiväärtuste säilitamiseks, kuid need omadused ei tohiks muutuda arengupiduriks.

Head kolleegid! Aktusest osavõtjad!

Headus ei ole mitte kuhugi kadunud, sest Riigikohus seisab selle kaitsel.

Head aastapäeva!